

زمان پیشنهادی: ۱۰ دقیقه

درس ۹ زبان فارسی ۳

۱- در میان واژه‌ها و ترکیب‌های «به‌سلامت، از قضا، سر به هوا، سفر به خیر، به امید دیدار، دیدار به قیامت» چند جمله‌ی استثنائی یک‌جزئی دیده‌می‌شود؟

(۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

۲- در عبارت «هیچ سیستانی نژاده‌ای خود را «من» نمی‌داند؛ حتی برای واژه‌ی «ما» هم که باز نشانی از وجود من در آن پیداست، از واژه‌ی «میشما» استفاده می‌کند که «من» و «شما» هر دو را، در خویش ذوب کرده‌است.» کدام نوع جمله بیش‌تر به کار رفته‌است؟

(۱) سه‌جزئی با مسند (۲) چهارجزئی با مفعول و مسند
(۳) سه‌جزئی با مفعول (۴) چهارجزئی با مفعول و متمم

۳- اجزای اصلی جمله‌ی «گویا پیش از ورود ترکان، مردم در آذربایجان و زنجان نیز، همانند مردم سایر مناطق ایران به زبان‌های ایرانی سخن می‌گفتند» از چند واج تشکیل شده‌اند؟

(۱) ۱۹ (۲) ۲۰ (۳) ۳۵ (۴) ۳۶

۴- نوع جمله‌های عبارت زیر در کدام گزینه درست مشخص شده‌است؟

«برای این‌که ادبیات عصر جاهلی را بهتر از پیشینیان بفهمیم، ناچاریم، پیش از هرچیز با چگونگی زندگی اجتماعی و سیاسی و دینی و نیز عمده‌ترین پدیده‌های تمدن مردمان عربستان آشنایی مختصری داشته‌باشیم و برای آن‌که این آشنایی اساسی و منطقی باشد، باید به دوران‌های پیش یا به دورترین دوران شناخته‌شده، نظری بیندازیم.»

(۱) سه‌جزئی با مسند، سه‌جزئی با مسند، سه‌جزئی با مفعول، سه‌جزئی با مسند، سه‌جزئی با متمم
(۲) سه‌جزئی با مفعول، دوجزئی، سه‌جزئی با مفعول، دوجزئی، سه‌جزئی با متمم
(۳) سه‌جزئی با مفعول، سه‌جزئی با مسند، سه‌جزئی با مسند، سه‌جزئی با مسند، چهارجزئی با متمم و مفعول
(۴) سه‌جزئی با مفعول، سه‌جزئی با مسند، سه‌جزئی با مفعول، سه‌جزئی با مسند، سه‌جزئی با مفعول

۵- در میان اجزای اصلی جمله‌ی «کمبود منابع پژوهشی معتبر کار را برای فیلم‌نامه‌نویسان و کارگردانان علاقه‌مند به تاریخ و فرهنگ این سرزمین پیچیده و دشوار می‌سازد» به ترتیب چند واژه‌ی مرکب و چند واژه‌ی مشتق - مرکب دیده‌می‌شود؟

(۱) یک - هیچ (۲) دو، یک (۳) سه، دو (۴) هیچ - یک

۶- در عبارت «در سال‌های اخیر با پیش‌رفت سریع علم و فن آوری بسیاری از عوامل ملکولی سرطان شناخته شده‌است.» چند بار باید از فاصله‌ی میان‌واژه‌ای استفاده شود؟

(۱) ۱۷ (۲) ۱۶ (۳) ۱۴ (۴) ۱۳

۷- در جمله‌ی زیر، کدام یک از متمم‌ها به عنوان متمم اسم به کار نرفته‌است؟

«نیاز به رابطه با دیگر انسان‌ها و هم‌نشینی با آن‌ها، در همه‌ی آدمیان دیده می‌شود.»

(۱) رابطه (۲) دیگر انسان‌ها
(۳) آن‌ها (۴) همه‌ی آدمیان

۸- در عبارت «علاقه دارم که جزوه‌ها و یادداشت‌های دوران تدریسم را به صورت کتاب تنظیم کنم. هرچند تدوین این یادداشت‌ها سالیان چندی است که مرا از امر دلخواهم که پرداختن به ادبیات خلاق است، بازداشته است.» متمم اجباری فعل، کدام است؟

(۱) امر دلخواهم (۲) صورت کتاب (۳) ادبیات خلاق (۴) این یادداشت‌ها

۹- در کدام گزینه متمم بر سایر اجزای جمله مقدم شده است؟

- (۱) آن قصر که جمشید در او جام گرفت / آهو بچه کرد و روبه آرام گرفت
 (۲) بهرام که گور می‌گرفتی همه عمر / دیدی که چگونه گور بهرام گرفت
 (۳) دیشب غم دل به دل بگفتم به نهفت / چون صبح بشد دیگری هم می‌گفت
 (۴) من بودم و دل، راز مرا فاش که کرد؟ / دیگر غم دل به دل نمی‌باید گفت

۱۰- در میان فعل‌های «رنجیدن، سنجیدن، اندودن، اندوختن، برافروختن، گنجاندن، رهاندن، پوشاندن، گرداندن، شناختن، ساختن، افتادن» چند فعل گذرا به مفعول و متمم دیده می‌شود؟

(۱) ۵ (۲) ۶ (۳) ۷ (۴) ۸

پاسخ کلیدی

(۱) ۲ (۲) ۲ (۳) ۲ (۴) ۴
 (۵) ۱ (۶) ۳ (۷) ۴ (۸) ۱
 (۹) ۱ (۱۰) ۱

پاسخ‌نامه‌ی تشریحی - تحلیلی

۱- گزینه‌ی ۲ جمله‌ی استثنایی جمله‌ای است که فعل آن شناخته‌شده است و نیازی به فعل ندارد. جمله‌ی استثنایی یک‌جزئی قابل تجزیه به نهاد و گزاره نمی‌باشد، برخلاف جمله‌ی استثنایی دوجزئی که می‌توان آن را به دو گروه اسمی، یکی نهاد و دیگری گزاره تجزیه کرد.

«به‌سلامت» و «به امید دیدار» دو جمله‌ی بدون فعل هستند که امکان تجزیه‌شان به نهاد و گزاره نیز وجود ندارد؛ پس جمله‌ی استثنایی بدون فعل یک‌جزئی به‌شمار می‌آیند.

«سفر به خیر» و «دیدار به قیامت» نیز جمله‌ی استثنایی هستند اما از آن‌جا که می‌توان آن‌ها را به نهاد و گزاره تجزیه کرد (نهاد: سفر // دیدار؛ گزاره: به خیر // به قیامت) دو جزئی به‌حساب می‌آیند. «از قضا» قید است و «سربه‌هوا» صفت.

۲- گزینه‌ی ۲ فعل جمله‌ی نخست: نمی‌داند = نمی‌پندارد، به‌شمار نمی‌آورد \Leftarrow جمله‌ی چهارجزئی با مفعول و مسند

فعل جمله‌ی دوم: است \neq وجود دارد، قرار دارد \Leftarrow جمله‌ی سه‌جزئی با مسند

فعل جمله‌ی سوم: می‌کند («استفاده» گسترش می‌یابد) \Leftarrow می‌کند \neq می‌گرداند \Leftarrow جمله‌ی سه‌جزئی با مفعول \Leftarrow مفعول: استفاده \Leftarrow «واژه‌ی مشما» متمم مفعول است نه متمم فعل

فعل جمله‌ی چهارم: کرده‌است = گردانده‌است \Leftarrow جمله‌ی چهارجزئی با مفعول و مسند.

۳- گزینه‌ی ۲ می‌دانیم که «گفتن» در معنی «گفت‌و‌گو کردن با دیگران» نیاز به مفعول و متمم دارد اما در معنی بر زبان آوردن (مثلاً شعر گفتن، تکبیر گفتن، سخن گفتن و ...) تنها مفعول می‌خواهد \Leftarrow جمله سه‌جزئی با مفعول است \Leftarrow نهاد: مردم // مفعول: سخن (گسترش پیدا می‌کند و با فعل ترکیب نشده‌است) // فعل: می‌گفتند \Leftarrow اجزای اصلی جمله عبارتند از:

مردم سخن می‌گفتند: مَر / دُم / س / خَن / مِ / گُف / تَنَد
 ۳ ۳ ۲ ۳ ۲ ۳ ۴ = ۲۰ واج

۴- گزینه‌ی ۴ فعل جمله‌ی نخست: بفهمیم: این فعل به هیچ شکلی نمی‌تواند گذرا به مسند باشد؛ حرف اضافه‌ی خاصی

هم ندارد؛ مفعول‌خواه بودنش هم آشکار است \Leftarrow جمله‌ی سه‌جزئی با مفعول

فعل جمله‌ی دوم: ایم = هستیم \neq وجود داریم \Leftarrow جمله‌ی سه‌جزئی با مسند

فعل جمله‌ی سوم: داشته‌باشیم (ماضی التزامی از مصدر «داشتن») \Leftarrow جمله‌ی سه‌جزئی با مفعول \Leftarrow مفعول: آشنایی مختصری \Leftarrow «با چگونگی زندگی اجتماعی و ... عربستان» متمم مفعول است نه متمم فعل

فعل جمله‌ی چهارم: باشد \neq وجود داشته‌باشد / قرار داشته‌باشد \Leftarrow جمله‌ی سه‌جزئی با مسند

فعل جمله‌ی پنجم: بیندازیم («نظر») گسترش می‌یابد و در همین جمله نیز با «ی» نکره همراه شده‌است \Leftarrow جمله‌ی سه‌جزئی با مفعول \Leftarrow مفعول: نظری \Leftarrow «دوران‌های پیش یا ...» متمم مفعول است نه متمم فعل.

۵- گزینه‌ی ۱ می‌سازد = می‌گرداند \Leftarrow جمله‌ی چهارجزئی با مفعول و مسند \Leftarrow نهاد: کمبود منابع پژوهشی معتبر /

مفعول: کار / مسند: دشوار / فعل: می‌سازد \Leftarrow از میان این واژه‌ها که اجزای اصلی جمله را تشکیل می‌دهند، تنها «کمبود» واژه‌ای مرکب است و هیچ واژه‌ی مشتق-مرکبی هم به‌چشم نمی‌خورد.

۶- گزینه‌ی ۳

می‌دانیم که میان اجزای واژه‌های مرکب یا مشتق - مرکب و هم‌چنین میان فعل اصلی و فعل‌های کمکی، باید نیم‌فاصله (فاصله‌ی میان‌حرفی) بیاید و میان واژه‌های مستقل، یک فاصله (فاصله‌ی میان‌واژه‌ای). «شناخته‌شده‌است» یک واژه است. «شده» فعل کمکی مجهول و «است» فعل کمکی ماضی نقلی است؛ پس میان اجزای این فعل باید نیم‌فاصله بیاید نه فاصله.

در - سال‌های - اخیر - با - پیش‌رفت - سریع - علم - و - فن‌آوری - بسیاری - از - عوامل - ملکولی - سرطان - شناخته‌شده‌است.

۷- گزینه‌ی ۴

درس: هرگاه ادعا کردیم که جزئی از جمله، متمم است، باید مشخص کنیم که متمم کدام اسم است. آنگاه به شرطی می‌توان این ادعا را پذیرفت که مجموعه‌ی «اسم + حرف اضافه + متمم اسم» ترکیبی قابل قبول باشد و بتوانیم به کمک همان حرف اضافه متمم‌های دیگری نیز برای اسم مورد نظر بیابیم:

«نیاز به رابطه»: ترکیبی قابل قبول است؛ نمونه‌های دیگر: نیاز به غذا / مسکن / هم‌صحبت و ...

اسم متمم اسم

«رابطه با دیگر انسان‌ها»: ترکیبی قابل قبول است؛ نمونه‌های دیگر: رابطه با دوستان / همسایگان / دشمنان و ...

اسم متمم اسم

«هم‌نشینی با آن‌ها»: ترکیبی قابل قبول است؛ نمونه‌های دیگر: هم‌نشینی با دانایان / افراد نااهل / مردان حق و ...

اسم متمم اسم

اما نمی‌توان «همه‌ی آدمیان» را متمم اسم دیگری در نظر گرفت؛ مثلاً نمی‌توان گفت که «همه‌ی آدمیان» متمم «آن‌ها» است؛ زیرا ترکیب «آن‌ها در همه‌ی آدمیان» ترکیبی قابل قبول نیست؛ به عبارت دیگر «آن‌ها» واژه‌ای نیست که نیازمند متمم باشد، بر خلاف «نیاز»، «رابطه»، «هم‌نشینی» و ... که به کمک حرف اضافه‌ی اختصاصی خود متمم می‌پذیرند.

۸- گزینه‌ی ۳

گروه اسمی «امر دلخواهم» متمم اجباری جمله است؛ زیرا فعل «بازداشته‌است» جزو فعل‌های گذرا به مفعول و متمم است که متمم آن با حرف اضافه‌ی اختصاصی «از» می‌آید. و گروه اسمی «این یادداشت‌ها» در نقش وابسته‌ی پسین (مضاف‌الیه) واژه‌ی «تدوین» به کار رفته‌است. با توجه به ویژگی‌های متمم اسم، گروه اسمی «ادبیات خلاق» که پس از «پرداختن» و حرف اضافه‌ی اختصاصی آن (به) آمده است، نقش متمم اسم را پذیرفته است.

در عبارت مورد سؤال، گروه «به‌صورت کتاب» به عنوان قید به کار رفته‌است و می‌توان آن را از جمله حذف کرد.

۹- گزینه‌ی ۱

آن قصر که جمشید در او جام گرفت، آهو بچه کرد و روبه آرام گرفت = در آن قصر که ... ←

«آن قصر» متمم است؛ بنابراین در این بیت، متمم بر سایر اجزای جمله مقدم شده‌است.

۱۰- گزینه‌ی ۱

رنجیدن از // سنجیدن چیزی را با چیزی // اندودن چیزی را با چیزی // اندوختن چیزی را // برافروختن چیزی را // گنجاندن چیزی را در جایی // رهاندن کسی را از جایی // پوشاندن چیزی را بر کسی // «گرداندن» می‌تواند گذرا به مفعول و مسند باشد یا در معنی «چرخاندن» گذرا به مفعول باشد. // شناختن کسی را // ساختن چیزی را // «افتادن» ناگذر است.